Azad AZƏRBAYCAN
MÜSTƏQİL İCTİMAİ-SİYASİ QƏZET

Sənətinin fədaisi

(Portret cizgiləri)

(Əvvəli ötən saylarımızda)

-Həyatda ən çox nəyə heyifsilənirsiniz?

-Sumqayıt Dövlət Musiqili-Dövlət Dram Teatrından ərizə verib çıxmağıma daha çox heyifsilənirəm. Təvazökaqrlıqdan uzaq olsa da deməliyəm ki, mənim işdən çıxmağımla həmin teatr çox şey itirdi. Təsəvvür edin ki, mən həmin teatra rəhbərlik etdiyim 1989-1997-ci illərdəki çətin vaxtlarda bütün aktyorların, aktrisaların ad günlərini, yubileylərini keçirirdik. Həmin vaxt respublikadakı bütün teatrlar "acından köpük qusduğu" bir vaxtda o teatrın kollektivi mənim təşkilatçılığım sayəsində iki əmək haqqı alırdı. MDB məkanındakı ölkələrə qastrol səfərlərinə gedirdilər. Bir-birindən maraqlı tamaşalar hazırlanırdı. Mən işdən çıxandan sonra həmin teatrın qara günləri başladı. Çünki məndən sonra o teatra rəhbərlik edənlər kollektivi yox, özlərini fikirləşdilər. Ona görə də təəssüflənirəm ki, gərək kollektivin xatirinə Mədəniyyət Nazirliyilə "dil" tapaydım. Onların hər ay tələb etdiyi rüşvəti, kollektivin xatirinə haradansa tapıb onlara verməliydim.

Bir də ona heyifsilənirəm ki, mən 1991-ci ildə çox böyük çətinliklə, uzun get-gəldən sonra Nazirlər Kabinetindən, şəxsən baş nazir cənab Həsən Həsənovun böyük köməkliyilə Sumqayıt teatrına əlavə 90 ştat alıb, həmin teatrı Musiqili-Dram Teatrı etmişdim. Məndən sonrakı rəhbərlər teatrı Musiqili-Dram Teatrı kimi işlədə bilmədilər və həmin ştatların pulunu başqa işlərə xərclədiyinə görə Maliyyə Nazirliyi də bunu bilib, həmin ştatları teatrdan aldı. Ən maraqlısı da budur ki, bu işin günahkarları olan baş rejissora sonra Xalq artisti adı verdilər. Teatrın direktorunu isə Sumqayıt Regional Mədəniyyət İdarəsinin rəisi təyin etdilər. Onun çirkab yuvası olduğunu görüb, sonra işdən çıxartdılar...

- Bəs necə oldu ki, siz teatrdan çıxıb, Dağıstana işləməyə getdiniz?

- Sumqayıt Dövlət Musiqili-Darm Teatrına rəhbərlik etdiyim vaxtlarda, əsasən də 1994-97-ci illərdə mənimlə Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi arasında konfliktlər çox güclənmişdi. Çünki onlar bütün teatrlara və başqa mədəniyyət müəssisələrinə haqq qoymuşdular. Mən də bununla razı deyildim. Ona görə də demək olar ki, hər iki-üç aydan bir Nazirliyin yoxlama komissiyası teatra gəlib, yoxlama aparır, teatrı iflic bir vəziyyətə salmışdılar. Onların yalnız bir məqsədi vardı. Mən teatrın qazancını onlara verməliydim. Həmin vaxt Azərbaycanda ən yaxşı işləyən məhz Sumqayıt teatrı idi və ən çox əmək haqqı alan da yenə bu teatrın işçiləri idi. Yuxarıda dediyim kimi, bizim işçilər bir əmək haqqını büdcədən və bir əmək haqqını da Sumqayıt şəhər rəhbərliyinin teatrın şəhərdə keçirdiyi tədbirlərə görə bizim hesabımıza keçirdiyi pulun müqabilində mən, teatrın rəhbəri kimi onlara ikinci əmək haqqı və mükafat adı ilə verirdim. Məhz buna görə də teatrın bütün kollektivi səhərdən axşama kimi iş yerində olurdular. Biz də bunun hesabına artıq 1989-cu ildən hər il 8-10 tamaşa hazırlayıb, tamaşaçılara göstərirdik. Tamaşalardan gələn gəlirdən isə quruluş xərcələri və işçilərə əlavə mükafat verilirdi. Aktyorların yubileyləri, yaradıcılıq gecələri keçirilirdi. Bütün bunları bilən və görən Mədəniyyət Nazirliyinin rəhbərliyi istəyirdi ki, həmin pulları mən onlara verim. Çünki onlar bu əqidənin sahibi idilər: "Nə yoğurdum, nə yapdım, hazırca kökə tapdəm". Əlbəttə, mən də heç vaxt bunu etmək istəmirdim. Buna görə də artıq bizim mübahisələrimiz 1994-cü ildən açıq mübarizəyə keçdi. Dörd il onlarla vuruşduqdan və bu haqda mən dəfələrlə mətbuatda, televiziyada çıxış etdikdən sonra, Mədəniyyət Nazirliyi çox çirkin bir oyuna əl atdı. Teatrın 180 nəfərlik kollektivindən 5 nəfəri aldadıb, onlara çoxlu vəd verib, mənim haqqımda böhtanlarla dolu şikayət məktubu yazdırdı. Özü də bu məktubu o adamlar yazırdılar ki, hansılar ki, mən teatrda onlara daha çox yaxşılıq etmişdim. Onlardan birindən valideynləri imtina etdiyi vaxtda onun toyunu öz şəxsi pulum və dostlarımın pulu ilə etmişdim. Özünə bəylik kostyumu almışdım. Birinin təzə aldığı evinin mebelini və yerə vurulan linoliumu alıb vermişdim. Birini teatrda rejissuraya yararsız bilib, mən teatra rəhbərlik etməyə gələnə qədər işdən çıxarmaq istəyirdilər, amma mən onun gələcəkdə maraqlı rejissor olacağını görüb, ona inanıb qanadımın altına almışdım. Hətta həyat yoldaşını da yenidən teatra qaytarıb, ona maraqlı rollar vermişdim. Dağıstana 1997-ci ildə ilk qastrolumuz vaxt onları ər və arvad qastrola aparıb, hər cürə şərait yaratmışdım. Özlərinə lazım olan şeyləri almışdılar. Biri də rejissor kimi zəif olsa da ali məktəbi bitirəndən sonra heç bir təmənnasız teatra rejissor ştatına götürmüşdüm. Hətta Sumqayıtda ev tikmək üçün torpaq sahəsi almasına da köməklik etmişdim və lazım olan adamlara xahiş də etmişdim. Başqa birisi isə Mingəçevir teatrından çıxıb, Sumqayıta köçdüyünə görə, işə götürmüşdüm. Hətta teatrda kukla tamaşası hazırlamağa və Sumqayıta qeydiyyata düşməsinə də lazım olan bütün köməklikləri etmişdim. Sözün həqiq mənasında bunların hamısına "dayılıq", "dədəlik" etmişdim. Bax, bu adamların şirnikərək məndən Mədəniyyət Nazirliyinə şikayət məktubu yazması mənə çox pis təsir etdi və ərizə yazıb teatrın bədii rəhbəri və direktoru vəzifələrindən işdən çıxıb, 1997-ci ilin sentyabrında Dağıstana getdim və orada bir qrup ziyalının köməkliyilə Azərbaycan-Dağıstan Beynəlmiləl Estrada Teatr Truppasını yaratdım. Bu teatr truppasında mənimlə birlikdə Sumqayıt teatrından işdən çıxan aparıcı aktyorlar - Xalq artisti Məzahir Süleymanov, Əməkdar artistlər Rauf Ağakişiyev, Almaz Amanova, istedadlı aktyorlar Sabir Qurbanov, Rübabə Məcidova, Vidadi Yusifov, yaxşı qarmonçalan Zöhrab Xasayev, musiqi rəhbəri Zakir Məhərrəmov, bir qrup musiqiçilər, müğənnilər də vardı. Dağıstandan isə bizim teatr truppasına ayrı-ayrı millətlərdən olan bir qrup istedadlı insanlar da qoşuldu. Bunlar azərbaycanlılar - Dağıstanın Əməkdar artistləri Məhərrəm Ömərli, Mahir Məlikov, Sevda Bəybalayeva. Dağıstanın Mədəniyyət işçisi Yaqut Xandadaşova, aktrisa-müğənnilər Rəhilə Ömərli, Diləfruz Şıxməmmədova, Ləzgi Dövlər Musiqili-Dram Teatrında işləyən Əməkdar artistlər Fəridə, Zərifə Qorxmazova bacıları, çox istedadlı ləzgi bacıları Aza Həsənli və Minarə Şahnəbi, Tabasaran müğənniləri-Dağıstan Respublikasının Əməkdar artistləri Məryəm Qazıyeva, Abdulla Mirzəkərimov, darginlər, avarlar, kumuklar, tabasaranlılar, laklar, naqaylar, rutullar, saxurlar və başqa millətlərdən olan insanlar da vardı. Təxminən 25-30 nəfərlik bir kolektiv idik. Biz, Dağıstanın bütün bölgələrində ayrı-ayrı tamaşalardan parçalar oynayır, mahnılar oxuyur, maraqlı rəqs nömrələri göstərirdik. Monoloqlar söyləyirdik. Tamaşalara gələn insanlar həddindən artıq çox olduğuna görə biz, tamaşalarımızı əksər vaxtlar meydançalarda və stadionlarda göstərirdik. Bütün bu tamaşa-konsertlərin də koferansiyesi mən özüm olurdum. Hər bir tədbirimizdən əvvəl ayaqlarımızın altında qoyun kəsirdilər. Tamaşalardan sonra böyük banketlər olurdu. Yenə də musiqilər çalınır, mahnılar oxunurdu. Günlərimiz çox maraqlı, şən keçirdi...

Tale elə gətirdi ki, 1998-ci ildə mənim ideyamla, Dağıstanın Cənub bölgəsinin ağsaqqalı, Dağıstan Milli Şurasının üzvü Səid Camal oğlu Qurbanovun böyük köməkliyilə reallaşan və Dağstanda məşhur rejissor, Dağıstan respublikasının Əməkdar artisti Nəsir Həşimoğlunun yaratdığı Xalq teatrının bazasında 1948-ci ildə bağlanan Dağıstan Azərbaycan Dövlər Dram Teatrı yenidən bərpa olunandan sonra, bu teatra mən rəhbərlik etməyə hazırlaşdığım bir vaxtda həmin vəzifəyə Azərbaycan Mədəniyyət Nazirinin gözlənilməz hiyləsilə baş rejissor vəzifəsinə Xalq artisti Tariel Qasımovu, direktor vəzifəsinə isə incəsənətə uzaq olan Şahlar Xalıqovu rəhbər təyin etdilər. Onlar il yarım bir-biri arasında böyük konfliktlər aparandan sonra Tariel Qasımov yenidən Azərbaycana, əvvəlki iş yeri olan Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrına qayıtdı. Elə həmin vaxtlardan da Dağıstan Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının çətin günləri başladı. Binası olmayan teatr, məhz yalnız yaradıcı heyyətin qoçaqlığı, böyük zəhməti, əziyyəti sayəsində çox çətinliklə də olsa maraqlı tamaşalar hazırladı. Çünki burada işləyən rejissorlar və aktyor truppası sözün həqiqi mənasında fədakar insanlar oldular. Onlar bu gün də fədakardırlar. Binasızlıq şəraitində bir-birindən maraqlı tamaşalar hazırlayıb, Dağıstan tamaşaçılarına göstərirlər. Onların Azərbaycandakı qastrolları da maraqlı olur. Təxminən yeddi il bundan qabaq Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrında göstərdikləri iki tamaşaya mən də baxmışam. Aktyor oyunu, rejissor işi xoşuma gəlmişdi.

Mənə ən böyük təskinlik verən o oldu ki, 2009-cu ildən yeni Mədəniyyət naziri Əbülfəs Qarayev başda olmaqla Mədəniyyət Nazirliyinin də bu teatra münasibəti çox yaxşılaşdı. Onlar hər dəfə Azərbaycana qastrola gələndə onların mehmanxana xərclərini Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi ödəməyə başladı. Hətta Azərbaycan dövlətinin maliyyəsilə Dərbənddə teatr üçün bina tikilməsi də planlaşdırılmişdı. İndi Dağıstan rəhbərliyi tərəfində binanın tikilməsi də həll olunur. İnanıram ki, bu xeyirxah iş də tezliklə reallaşacaq. Dağıstan Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının da tezliklə öz binası olacaq. Kollektiv 24 illik binasızlıq məhrumiyyətindən yəqin ki, tezliklə qurtulacaq...

2000-ci ilə qədər mən, yaratdığım Azərbaycan-Dağıstan Beynəlmiləl Estrada Teatr Truppasına rəhbərlik etdim. Bu kollektivlə demək olar ki, Dağıstanı bütövlükdə gəzdik. Orada özümüzə çoxlu dost tapdıq. Bütün bu illərdə Dağıstanda günlərim yaxşı keçsə də, Azərbaycançün çox darıxırdım. Çünki mən Azərbaycana çox bağlıyam. Ona görə də 2001-ci ildə yenidən Azərbaycana qayıdıb, Dövlət Gənclər Teatrında quruluşçu rejissor kimi öz işimi davam etdirdim. Elə həmin ilin may ayında mənə illərlə olan haqsız təzyiqlər, 1994-cü ildən hər an haqqımın tapdalanması axır ki, səhhətimdə özünü göstərdi. Mən 2001-ci ilin may ayının 8-də infarkt keçirdim. Ondan sonra artıq Dağıstanla da əlaqələrim kəsildi. Dörd il yaşamaq uğrunda mübarizə apardım. Elədiyim bütün yaxşılıqlara görə Ulu Tanrı imkan verdi ki, mən yaşayım. Hətta 2014-cü ilin may ayında məni şərləyib, sifarişlə həbs eləyərək 58 gün Kürdəxanı həbsxanasında saxlasalar da sındıra bilmədilər. Amma bütün bu hücumlar da səhhətimə çox pis təsir edirdi. Ona görə də 2022-ci ilin dekabr ayının 20-də Bakıdakı Mərkəzi Ürək Klinikasında professor Kamran Musayev ürəyimin dörd damarını dəyişdi. Başda Kamran Musayev olmaqla orada çalışan bütün işçilərə çox minnətdaram. Eləcə də mənim səhhətim üçün əlindən gələni edən Sumqayıt şəhər 1 nömrəli xəstəxananın baş həkimi Mətləb Musayevə, kardiologiya şöbəsinin müdiri Cabir Məcidova, aparıcı həkim Sevinc Əliyevaya, orada çalışan bütün işçilərə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. İndi səhhətim çox yaxşıdı. Çalışıram ki, həmişə gümrah olum. Çünki qarşıda görüləsi hələ çox işlərim var. Çoxlu tamaşa hazırlamalıyam. Bədii, publisist əsərlərimi yazmalıyam. Düşmənlərimə hələ çox şeyi sübut eləməliyəm...

- Siz 50 illik yaradıcılığınızda çalışıbsız və xoşlayıbsız ki, ilk qaranquş olasız. Keçilən yollarla getməyəsiz və özünüzçün çığır açasız. Bu haqda nə deyə bilərsiz?

- Bəli. Mən çox sevinirəm ki, Azərbaycanda ilk Teatr-Studiyanın yaradıcısıyam. İlk yazıçı-peşəkar teatr rejissoruyam. Azərbaycanda ilk dəfə mənim "İnan mənə" pyesim Ümumittifaq Gənc dramaturqlar müsabiqəsində 48 dramaturqun pyesi arasında qalib olub. Doğulduğum Masallı rayonunun və yaşadığım Sumqayıt şəhərinin ilk peşəkar dramaturqu və Moskvada, Dövlət Teatr Sənəti İnstitutunda təhsil alan ilk peşəkar teatr rejissoru, ilk teatr rəhbəri və ilk Əməkdar incəsənət xadimiyəm. Gənc dramaturq kimi ilk dəfə Azərbaycanı Riqada, Minskdə, Ukraynada, Maldovada yaradıcılıq seminarlarında məhz mən təmsil etmişəm. Ağdam və Sumqayıt Dövlət Dram Teatrlarının tarixində ilk dəfə məhz bədii rəhbər-direktor mən işləmişəm. Sumqayıt Dövlət Dram Teatrı məhz mənim ideyam, təşəbbüsüm və təşkilatçılığımla Musiqili-Dram Teatrı olub. Teatra əlavə 90 şatat verilib. Azərbaycanda uzun müddət bədii rəhbər-direktor işləyən teatr mütəxəssislərindən biri də məhz mən olmuşam. Ayrı-ayrı teatrlarda iyirmi altı il bədii rəhbər-direktor işləmişəm. Şabran rayon Mədəniyyət və Turizm İdarəsi nəzdində "Şabaran" Teatr-Studiyası məhz mənim ideyam və təşəbbüsümlə 2009-cu ilin mart ayının 31-də yaradılıb. İlk tamaşa olan "Vətən ağrıları, Vətən dərdləri" tamaşasına da quruluşu mən vermişəm. Həmin kollektiv 2018-ci ildə Xalq teatrı fəxri adını alıb. Azərbaycan teatrları içərisində məhz ilk dəfə mənim rəhbərlik etdiyim teatr (H. Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Musiqili-Dram Teatrı) Qazağıstanın Cambul, Çimkənd vilayətlərində, Gürcüstanın Qabal, Telavi rayonlarında, Vladiqafqazda və bütövlükdə Dağıstan Respublikasında qastrol səfərlərində olub.

Bütün bunlarla birlikdə çox sevinirəm ki, Azərbaycan professional teatr səhnəsinə dünyanın tanınmış dramaturqlarından Nobel mükafatları laureatları Alber Kamyunun, Slavomir Mrjekin, Reynhard Kiplinqin, dramaturqlar Georgi Caqarovun, Aleksandr Vasilyeviç Suxovo-Kobılinin, Vasili Şukşinin, Geor Xuqayevin, Eduard Babrovun, Aleksandr İvaşenkonun, Kirill Obalenskinin, Leonid Juxovitskinin və bir neçə müasir Azərbaycan dramaturqlarının pyeslərinin ilk gəlişi məhz mənim, Ağalar İdrisoğlunun adlı ilə bağlıdır. Bütün bu işləri də heç bir təmənnaya görə yox, xalqıma sədaqətlə xidmət etməkçün eləmişəm. Əgər bütün bu sahələrdə xalqıma kiçik bir zərrə qədər xeyir gətirmişəmsə, ona görə özümü xoşbəxt hesab eləyirəm. Çünki ədəbiyyat, incəsənət sahələrində çalışanlar ilk öncə xalqına xidmət etməli və onların problemlərini ön plana çəkməlidirlər. Mən belə fikirləşirəm ki, Vətənini, torpağını, millətini sevən hər bir ziyalı xalqına xidmət etməlidi.

- Son cümlənizlə, ziyalı ilə bağlı dediyiniz fikirlə beynimdə bir sual yarandı. Ziyalı kimə demək olar?

- Ziyalılıq savadla, yaşla ölçülmür. Ziyalı millətin düşünən beyni, görən gözü və heç kimdən qorxmadan onun problemini danışan dili olmalıdı. Ziyalı məddahlıqdan uzaq olmalıdı. Ziyalı həmişə xalqın yanında olmalı və onun sözünü deməli, onu müdafiə etməlidi. Ziyalı ağıllı məsləhətlər verməli, millətin milli birliyinə çalışmalıdı. Ziyalı müdrik və əsl ağsaqqal olmalıdı. Ziyalı öz mənafeyini yox, xalqın mənafeyini müdafiə eləməlidi. Belə ziyalı, hətta heç bir savadı olmayan Hacı Zeynəlabdin Tağıyev olub. Əfsus ki, indi beləleri bizim məmləkətdə demək olar ki, çox azdı...

- Bilirəm ki, Siz nikbin, ötkəm və mübariz insansız. Bax, belə xarakterli Ağalar İdrisoğlu həyatda olan möcüzələrə, qəribəliklərə inanırmı?

- Çox maraqlı sualdır. Səmimi deyim ki, inanıram. Baxmayaraq ki, əsrimiz elm, texnika, internet əsridir. Biz hər gün televiziyada, inernetdə dünyada baş verən qəribəlikləri, möcüzələri görürük. Qəzetlərdə, saytlarda oxuyuruq. Radiodan eşidirik. Yəni hər gün çoxlu informasiya alırıq...

Təsəvvür eləyin ki, 10 yaşından 14 yaşına kimi Masallı camaatının inək və camışını otaran, 15-17 yaşlarında Masallı Kərpic-Kirəmit zavodunda fəhlə işləyən, amma bu məşəqqətlərə, çətinliklərə baxmayraq, təhsilə böyük marağı olan oğlan, illər keçəndən sonra yazıçı, dramaturq, rejissor, aktyor, jurnalist, publisist kimi tanınan, SSRİ dramaturqları laureatı, Osman Mirzəyev adına respublika mükafatı laureatı, "Qızıl Dərviş" mükafatı laureatı, Prezident mükafatçısı, Əməkdar İncəsənət Xadimi Ağalar İdrisoğlu olur. Və təvazökarlıqdan uzaq olsa da bax, həmin oğlan 230 min əhalisi olan Masallı rayonunun və bu rayona qonşu olan rayonların, yaşadığı 500 mindən çox əhalisi olan Sumqayıt şəhərinin ilk peşəkar dramaturqu, Moskvada təhsil alan ilk peşəkar teatr rejissoru, ilk peşəkar teatr rəhbəri, bədii rəhbəri və direktoru olur. Uzun illər Azərbaycan teatrlarına rəhbərlik eləyir. Cənub bölgəsinin Moskvada tear rejissorluğu sahəsində ilk ali təhsil alan rejissorlardan və ilk Əməkdar İncəsənət Xadimlərindən biri olur. İlk azərbacanlı olaraq, SSRİ dramaturqları laureatı kimi mötəbər bir pilləyə yüksəlir. Eləcə də 500 mindən çox əhalisi olan yaşadığı Sumqayıt şəhərində yuxarıda sadaladığım həmin bütün bu birinciliklər məhz onun adı ilə bağlıdır. Təsəvvür eləyin ki, heç bir arxası, dayağı, imkanlı qohumları olmayan, kasıb bir ailədə böyüyən bir oğlanın bu sahələrdə birinci olması, belə uğurlar əldə eləməsi məgər həyatın qəribəlikləri, möcüzəsi demək deyilmi?

- Əlli ildən çox zaman kəsiyi müddətində ədəbiyyata, incəsənətə xidmət edirsiz. Uzun illər də teatrlara rəhbərlik eləmisiz. Bu illərdə nə qazanıbsız?

- Əgər səmimi desəm, demək olar ki, heç nə. Sadəcə, bir qədər ad-san, bir qədər şöhrət. İki infarkt. Amma övladlarımçün həyatda demək olar ki, heç nə eləyə bilməmişəm. Doğrudur, çoxları buna inanmır. Deyirlər ki, ola bilməz uzun illər teatrlara rəhbərlik eləyəsən və özünə lazım olan şərait yaratmayasan. Əlbəttə, mən onlara heç bir cavab vermirəm. Sadəcə acı-acı gülümsəyirəm. Axı onları saatlarla başa salıb, inandıra bilmərəm mən elə teatr rəhbərlərindən olmuşam və rüşvət almamışam. Heç vaxt özümü, öz qazancımı düşünməmişəm. Mən qazandığımı yalnız teatrın işçilərinin şəraitinin yaxşılaşmasına xərcləmişəm. Onlara lazım olan şərait yaratmışam ki, öz işlərinə həvəslə yanaşıb, məşq elədikləri rolları peşəkar səviyyədə oynasınlar. Hətta özümün evə ehtiyacım olduğu bir vaxtda teatra ayrılan mənzillərdən heç birini özüm götürməyib, teatr işçilərinə vermişəm. Amma indi özüm on nəfər ailə üzvümlə iki otaqlı mənzildə yaşayıram. Acı olsa da bu, bir həqiqətdir. Bu haqda Mədəniyyət Nazirliyinə, Prezident Administrasiyasına dəfələrlə yazılı müraciət eləsəm də hələ ki, mənə mənzil vermək istəmirlər. Min cürə bəhanələr gətirirlər. Yəqin bu, sizə bir qədər qəribə gəlir. Çünki mən məddah deyiləm. Çoxlu eyibləri olan, rüşvət alan heç bir yüksək rütbəli məmuru tərifləmirəm. Əfsus ki, bu məmləkətdə çox vaxt məddahların işi daha yaxşı gedir. Nə qədər acı olsa da bu bir həqiqətdi və Azərbaycan reallığıdı...

Biz keçən əsrin 80-90-cı illərində rəhbər vəzifələrdə işləyənlərin çoxunun heç ağlına da gəlmirdi ki, kimdənsə rüşvət alaq və ya işçiləri düşünməyib, yalnız özümüzə şərait yaradaq. O dövrün rəhbər işçilərinin çoxu mənim kimi düşünürdü. İndi o dövrün rəhbər işçilərinin əksəriyyəti mənim kimi kasıb, imkansız adamlardı. Amma sizə bir fakt deyim. Mən Moskvada oxuyanda, Almaniyanın Düsseldorf Teatrının kollektivi Moskvaya qastrola gəlmişdi. Maraqlı tamaşalar göstərdilər. Tamaşalardan sonra A. V. Lunaçarski adına Dovlət Teatr Sənəti İnstitutunun müəllim və tələbə heyətilə həmin kollektivin görüşü oldu. Mark Tit Plavtın "Amfitrion" tamaşası bizim çox xoşumuza gəlmişdi. Teatrın direktorundan bu tamaşanın quruluşçu rejissorunu soruşduq. Dedi ki, "o, quruluş verdiyi bu tamaşadan aldığı qonorarla xarici ölkələrə gəzməyə gedib. Çünki bu tamaşadan o, böyük məbləğdə vəsait qazanıb". Teatrın direktoru elə bir qiymət dedi ki, həmin vaxtlar keçmiş SSRİ-də məşhur olan rejissorlar və bizim institutda dərs deyən müəllimlər, özlərinin də teatrı olan Aleksandr Qonçarov, Mark Zaxarov, Anatoli Efros, Oleq Tabakov, İakim Şaroyev və başqaları ucadan dedilər: "Ola bilməz. Bir tamaşaya görə bu qədər qonorar ağlasığmazdır". Teatrın direktoru dedi ki, "acı olsa da, bu, həqiqətdi..." Təsəvvür eləyin ki, biz Sovet dövründə yaşayan rejissorlar quruluş verdiyimiz tamaşaların çoxuna görə heç qonorar da almamışıq. Mən də bu vaxta qədər 140-dən çox tamaşa hazırlamışam. Təsəvvür eləyin ki, bizi istismar eləyib, beynimizin, təxəyyülümüzün məhsulunu oğurlayıb, qəpik-quruşa satın alıb, qul kimi işlədiblər. Ən acınacaqlı hal budur ki, bu oyunlar bizim məmləkətdə bu gün də davam eləyir...

Yazdığımız pyeslərə və öz işlədiyimiz teatrda yox, başqa teatrda quruluş verdiyimiz tamaşaya görə də bizə çox cüzi qonorar verirlər. Əgər mən bir kapitalist ölkəsində yaşasaydım və indiki kimi 140-dan çox tamaşa hazırlasaydım, 16 pyes, 20 ssenari, 6 roman, 10 povest, 150-dən çox hekayə, 1500-dən çox publisist yazım, məqaləm çap olunsaydı, görün, özümə necə yaxşı şərait yarada bilərdim. Amma bu məmləkətdə mənim yuxarıda yazdığım işlərə hələ də lazım olan qiymət verilməyib. Böyük ailə üzvlərimlə iki otaqlı mənzildə yaşayıram. Prezident mükafatı, Prezident təqaüdü almıram. Quruluşçu rejissor işlədiyim Azərbaycan Dövlət Gənc Tamaşaçılar Teatrında isə "yaş senzinə" görə əmək haqqımın 50 faizi mənə verilir. Yəni cəmi 330 manat. İndi həmin yüksək rütbəli məmurlara və əmək haqqı davası eləyən millət vəkillərinə sual verirəm. Özümdən əlavə belə böyük ailəmi mən həmin pulla necə dolandırım? Siz, bu pulla bir ay yaşaya bilərsinizmi?

Ümumiyyətlə, Azərbaycanda teatr və bütün büdcə təşkilatları işçilərinin əmək haqqı o qədər azdır ki, dilim də gəlmir həmin məbləği deyim. İncəsənət və bütövlükdə büdcə təşkilatları sahəsində çalışan insanların əmək haqqına belə tarif qoyan məmurlar, yəqin ki, bu tarifi yalnız onları alçaltmaq və təhqir etmək üçün qoyublar. Azərbaycan müstəqillik əldə eləyəndən sonra bütün sahələrdə əmək haqqı artırılsa da, təsəvvür eləyin ki, 1991-ci ildən teatr işçilərinin bir dəfə də olsun əmək haqqı artırılmayıb. Sadəcə əmək haqqına bir-iki dəfə cüzi əlavə olunub. Bu da dəhşətli bir həqiqətdi. Əmək haqqı ailəsinin 10 günlük bazarlığına bəs eləməyən, ağır şəraitdə yaşayan, evi olmayan teatr işçilərindən şedevr gözləmək absurddur.

Bu məmləkətdə adi bir polis serjantı Xalq artistindən, Əməkdar incəsənət xadimindən, Əməkdar həkimdən, Əməkdar müəllimdən, Əməkdar Bədən Tərbiyəsi və İdman Xadimindən çox əmək haqqı alırsa, buna nə ad vermək olar? Bax, bütün bunlar acı olsa da, həqiqətdi. Ona görə də bu məmləkətdə bütün bu neqativ halları görən, dərk eləyən insanlar üçün yaşamaq çox müşküldü. Məddahlıqdan uzaq olan əsl ziyalı üçün isə daha çətindi... Bax, belə neqativ hallarla biz, hara gedə bilərik?!..

Əlizadə ƏSƏDOV,
yazıçı, publisist-jurnalist,
"Qızıl qələm" media mükafatı laureatı,
Beynəlxalq dərəcəli hakim,
Əməkdar məşqçi